

Grepl, Miroslav

Vyjadřování tzv. voluntativní modality v novodobé češtině

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. A, Řada jazykovědná. 1972, vol. 21, iss. A20, pp. [143]-150

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/100864>

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

MIROSLAV GREPL

VYJADŘOVÁNÍ TZV. VOLUNTATIVNÍ MODALITY V NOVODOBÉ ČESTINĚ

1. Voluntativní modalitou¹ rozumíme pojetí děje jako nutného, možného nebo záměrného. Jde v zásadě o vztah původce děje k ději, ale tento vztah je vždy více méně podáván ze stanoviska mluvčího. V dvojčlenných agentních konstrukcích je sice možno z tohoto hlediska rozlišovat dva krajní póly; jeden, kdy zcela převažuje vztah původce děje k ději a vztah mluvčího ustupuje do pozadí (např. *Petr musel odejít*), druhý, kdy se do popředí dostává vůle mluvčího (např. *Petr musí odejít!* = „já chci, aby Petr odešel.“). Většina našich konstrukcí však leží mezi těmito dvěma krajními póly a lze je mimo kontext jen stěží jednoznačně přiřadit k jednomu z nich, nemluvě o tom, že v případech, kdy je mluvčí totožný s původcem děje, oba póly splývají: *Musím už odejít*. K splynutí obou pólů dochází pak zákonitě v konstrukcích deagentních, v nichž je děj pojat jako generalizovaný, tj. zahrnuje jako implicitního činitele také mluvčího: *Závěry XIV. sjezdu musí být prosazovány důsledněji* || *Závěry XIV. sjezdu se musí prosazovat důsledněji* || *Závěry XIV. sjezdu je nutno prosazovat důsledněji*. V rovině výrazové, tj. v prostředcích a způsobech vyjadřování voluntativní modalita, nemá však rozlišování míry účasti mluvčího specifickou manifestaci, a proto je možno k ní v našem příspěvku nepřihlížet.

1.1 Poněkud jiné hledisko i pojmy vnesla do této problematiky E. Benešová na brněnském syntaktickém symposiu o modální stavbě slovanské věty.² Rozlišuje pojem původce modalita a původce děje a v souvislosti s tím případy, kdy je původce modalita totožný s původcem děje, a případy, kdy tomu tak není. Toto rozlišování je důležité, protože má, jak ještě ukážeme, alespoň v jedné oblasti sémantického pole voluntativní modalita, tj. konkrétně při vyjadřování negativní nutnosti (viz 2.11), rozdílné formální realizace.

1.2 Voluntativní modalita je jedním ze tří aspektů komplexního pojmu modalita (modálnost) výpovědi.³ Spolu s tzv. modalitou jistotní má charakter modalita výpovědně nekonstitutivní, kdežto třetí aspekt modálnosti výpovědi, tj. tzv. modalita postojová (obecná), která záleží v tom, že mluvčí dává gramatickému větnému vzorci při jeho realizaci v promluvě status oznámení, otázky, rozkazu nebo přání, má charakter modalita výpovědně konstitutivní. To znamená, že každá hotová konkrétní výpověď má obligátně některý ze statutů podle postojové (obecné) modalita (je to výpověď oznamovací, tázací, rozkazovací nebo přací), ale nemusí v ní být vyjádřen aspekt modalita voluntativní nebo jistotní. Jistotní a voluntativní modalita se tedy navrstvuje na základní (obecnou) modalitu postojovou, realizuje se

v jejím rámci: modalita jistotní je konkrétně realizovatelná jen v rámci vět oznamovacích a tázacích, modalita voluntativní navíc ještě v rámci vět přacích.⁴

1.3 Od voluntativní modality je třeba odlišit konstrukce, v nichž se týmito prostředky (tj. v podstatě modálními slovesy) vyjadřuje modalita jistotní, tj. stupeň (míra) přesvědčení mluvčího o reálné platnosti obsahu jeho výpovědi. K vyjadřování jistotní modality slouží v češtině z prostředků lexikálních tzv. modální částice typu *snad, asi, pravděpodobně, možná, prý* aj., z prostředků gramatických hlavně kondicionál. Mimo to se ovšem na vyjadřování jistotní modality podílejí, zejména v češtině hovorové, také modální slovesa: *Petr mu musel pomoci* = „Petr byl povinen mu pomoci“ (modalita voluntativní) × *Petr mu asi (pravděpodobně) pomohl* (modalita jistotní); *Petr měl přijet už včera* = „Petr měl povinnost přijet už včera“ (modalita voluntativní) × *Petr měl přijet už včera* = „Petr prý přijel už včera“ (modalita jistotní). Užití modálních sloves ve funkci jistotní modality je sekundární a dochází při něm přirozeně k výraznému posunu v jejich sémantice;⁵ důkazem toho je fakt, že je lze v této funkci běžně nahradit zmíněnými modálními partikulemi. Nepřehlídíme-li k nepochybnému vlivu němčiny, existují i závažné vnitřní systémové předpoklady pro transpozici modálních sloves do funkce prostředků jistotní modality. Tyto předpoklady jsou obsaženy v samé podstatě voluntativní modality (viz 1): jestliže při voluntativní modalitě jde v podstatě o vztah původce děje k ději, pak v konstrukcích, ve kterých je místo subjektu obsazeno substantivem bez sémantického příznaku aktivity⁶ (nemusí jít o substantivum personální, srov. *Poslanci to už musejí projednat zítra* // *Výbor to už musí projednat zítra*), modální sloveso nemá oporu v tomto substantivu a významově se snadno přesouvá do oblasti nejistoty: *Petr musel zůstat u babičky* × *Ten klíč musel zůstat u babičky* (= „asi zůstal“). Platnost prostředků modality voluntativní si podržují modální slovesa v těchto konstrukcích tehdy, když původce děje, použijeme-li terminologie E. Benešové, není totožný s původcem modalnosti; většinou jde o to, že původcem modality je mluvčí, ale není to nezbytně nutné: *Ten klíč musel zůstat u babičky!* = „bylo nutné, aby ten klíč zůstal u babičky“; *Ten klíč měl zůstat u babičky!* (= „bylo potřeba, aby ten klíč zůstal u babičky“). Nejednou v takových případech je modální sloveso centrem jádra výpovědi a v důsledku toho i nositelem větného přízvuku.

Ještě výrazněji se významový přesun modálních sloves od primární platnosti voluntativní k sekundární platnosti nejistotní projevuje v jednočlenných větách bezagentních, a to právě proto, že v nich původce děje neexistuje: *Někde muselo pršet* (= „někde asi pršelo“); *Zítra může být pěkně* (= „zítra asi bude pěkně“); *Zítra má pršet* (= „zítra prý bude pršet“). Primární voluntativní funkce modálních sloves se v bezagentních konstrukcích zachovává jen při výrazném uplatnění stanoviska (vůle) mluvčího (viz 1): *Zítra musí pršet* (= „chci, přeji si, aby zítra pršelo“); *Teď už může pršet* (= „je podle mého mínění možné, aby už pršelo“); *V létě má být pěkně!* (= „je podle mého mínění nutné, aby v létě bylo pěkně“) aj. Také tyto doklady ukazují na to, že voluntativní modalitu nelze jednoznačně definovat jako vztah činitele (původce děje) k ději beze zření k mluvčímu.

Ze všech uvedených důvodů je potřeba striktně odlišit užití modálních

sloves (eventuálně modálních predikativ) v jejich primární platnosti jako prostředků modalitativní od jejich sekundární funkce v oblasti modalitativní jistoty. Ve sféře modalitativní a jistoty je tedy třeba počítat s polyfunkčností některých prostředků (v češtině zejména modálních sloves); ta však nás nesmí vést k tomu, abychom oba modální aspekty zahrnuli do jedné společné oblasti, neboť na druhé straně existují pro každý z nich prostředky specifické, synonymní s prostředky polyfunkčními, a to právě jen v jednom z obou modálních aspektů.⁷

2. Sémantické pole voluntativní modalitativní se v podstatě rozkládá mezi dvěma body: jsou to nutnost (N) a možnost (M). Odstín záměru a jeho vyjadřování má v tomto poli postavení zvláštní, a to i vzhledem k možnosti jeho realizace v jednotlivých typech syntaktických struktur. Správné vystižení způsobů a prostředků, jimiž se toto pole vyjadřuje, je důležité nejen pro pochopení samé podstaty voluntativní modalitativní v jednom jazyce, ale vytváří i spolehlivé předpoklady pro cíle typologicko-konfrontační. V tomto příspěvku chceme nejen ukázat, jak se jednotlivé sémantické okruhy tohoto pole vyjadřují v současné češtině, ale i naznačit, jak se způsob vyjadřování těchto okruhů měnil od obrození do dneška s poukazem na faktické i potenciální vlivy, především vlivy jazyků slovanských.

2.1 V rámci konstrukcí agentních, tj. konstrukcí dvojčlenných, ve kterých je pozice gramatického subjektu obsazena substantivem se sémantickým příznakem aktivity (viz 1.3), se voluntativní modalita vyjadřuje v dnešní češtině personálními formami modálních sloves.

2.11 Kladná nutnost se vyjadřuje slovesem *muset* (*Petr musel odejet*), negativní nutnost se vyjadřuje záporným slovesem *nemoci* (*Petr nemohl odejet* = „musel zůstat“) nebo záporným slovesem *nesměti* (*Petr nesměl odejet* = „bylo mu zabráněno, aby odejel“). Dvoji vyjádření negativní nutnosti je v poměru příznakového a nepříznakového členu privativní binární opozice. Příznakové je vyjádření se slovesem *nesměti*. Věta typu *Petr nesměl odejet* vždy obsahuje příznak, že k neuskutečnění děje došlo na něčí zásah, nikoli z vůle původce děje. Vyjádření negativní nutnosti pomocí záporného slovesa *nemoci* takový příznak neobsahuje, je tedy vůči němu bezpříznakové. Pouze kontext nebo situace projevu umožňují jednoznačně interpretovat, zda ve větě typu *Petr nemohl odejet* nedošlo k realizaci děje proto, že sám původce děje měl k tomu (nejrůznější) osobní důvody, nebo proto, že mu v tom bylo zabráněno. Právě v tomto odstínu voluntativní modalitativní, kde existuje dvoji možnost vyjádření, bylo by možno plodně využít přínosu E. Benešové o identitě nebo neidentitě původce děje s původcem modalitativní (viz 1.1). Při užití slovesa *nesměti* není původce děje totožný s původcem modalitativní, kdežto při užití slovesa *nemoci* se o totožnosti nebo netotožnosti obou původců nic neříká a rozhodující úlohu tu má kontext nebo situace projevu.⁸

2.11 Subkategorií modálního odstínu nutnosti je význam povinnosti něco udělat. Základním prostředkem je tu modální sloveso *míti* v kladné záporné podobě: *Petr má ještě dnes přijít* || *Petr nemá už dnes chodit*.

2.12 Knižní, tedy stylisticky příznakovou variantou modálního odstínu nutnosti, zůstává i v dnešní češtině vyjádření konstrukční v podobě infinitivní struktury se subjektivním dativem: *Všem lidem jest umřítí*; *Jest nám ještě obrátit zřetel k jednomu problému*. K oživení této konstrukce,

běžné v jazyce starém,⁹ došlo znovu za obrození. V této době to byla nejen sémantická, ale i stylistická paralela k vyjádření s osobní formou modálního slovesa. O příčinách i možných vlivech jejího rozšíření v obrozené češtině pojednává J. Porák.¹⁰ Protože se téže konstrukce užívalo i ve významovém odstínu možnosti (viz 2.22), docházelo v této době ve stále hojnější míře k jejich formální diferenciaci pomocí modálních predikativ, a právě zde se projevuje i vliv ruštiny.¹¹

2.2 Kladný odstín možnosti se v rámci agentních konstrukcí vyjadřuje slovesem *moci* (*Petr mohl odejet*, rozumí se „měl možnost odejet“). K vyjádření negativní možnosti slouží záporné sloveso *nemuset* (*Petr nemusel odjíždět* = „měl možnost neodejet“).

2.21 Subkategorii odstínu možnosti je význam dovolení vykonat nějaký děj (*Petr smí odejet*). V negativních větách s tímto významovým odstínem se užívá rovněž záporného slovesa *nemuset* (*Petr nemusel odjíždět*).

2.22 Za obrození se také v těchto případech užívalo jako ekvivalentní konstrukční vyjádření infinitivní větou se subjektivním dativem: *Lehčeji bylo takto nočnímu hostu... z pavlanu sklouznouti* (Tyl); ... *Vojtěchovi bylo bezpečně vyléztí z podzemního průchodu* (Tyl). K explicitnímu vyjádření odstínu možnosti se nejednou užívalo modálních predikativ: *Jim možno jest žádané svobody dosáhnouti* (Mácha). V této podobě, tj. s modálním predikativem, se uvedená konstrukce dochovala až do nové češtiny, ovšem jen jako výrazně knižní stylistická varianta vyjádření s osobní formou modálního slovesa: *Sotva nám bude možno tu věc uskutečnit v plánovaném termínu*.

2.3 V obou významech — nutnostním i možnostním — užívá se v češtině v agentních konstrukcích také osobních modálních predikativ. Odstín nutnosti se vyjadřuje predikativy *být nucen*, *povinen*, odstín možnosti predikativy *být s to*, *v stavu*.

2.4 Z rozložení prostředků pro vyjadřování sémantického pole voluntativní modality v rámci agentních konstrukcí, tj. pro vyjadřování významů nutnosti a možnosti s jejich subkategoriami povinnosti a dovolení, vyplývá jeden důležitý závěr: prostředky pro vyjádření významu A (možnosti) fungují ve své záporné podobě jako prostředky k vyjádření významu B (negativní nutnosti) a naopak. Na základě toho je možno sémantické pole voluntativní modality a jeho prostředků vyjadřování v rámci agentních konstrukcí schematicky zobrazit v dnešní češtině takto:

N		M	
+	—	+	—
<i>muset</i>	<i>nemoci</i> (nepřízn.) <i>nesměti</i> (přízn.)	<i>moci</i>	<i>nemuseti</i>
	povinnost		dovolení
+	—	+	—
<i>míti</i>	<i>nemíti</i>	<i>směti</i>	<i>nemuseti</i>

2.5 Významový odstín záměru má v sémantickém poli voluntativní modality postavení zvláštní. Jeho specifičnost je dána především tím, že se vyjadřuje jen v konstrukcích agentních. Slouží k tomu na prvním místě

sloveso *hodlati* (*Petr se hodlá oženit*). Můžeme je skutečně přiřadit k vlastním modálním slovesům, neboť po něm může stát jen infinitiv slovesa významového. Naproti tomu sloveso *chtít*, které se běžně jako modální v tomto významovém odstínu uvádí, patří sem jen částečně. Modální povahu má tehdy, je-li původce děje totožný s původcem modalit: *Chci pracovat; Chceš se projít?; Chce se oženit*. V těchto případech také nelze infinitiv významového slovesa suplovat jiným výrazem (objektem nebo objektovou větou). V případech, kdy původce modalit není totožný s původcem děje, sloveso *chtít* k modálním slovesům ve vlastním slova smyslu přiřadit nelze, neboť po něm nemůže stát infinitiv významového slovesa, nýbrž buď předmět (*Chci jeho smrt; Chceš jeho smrt*), nebo vedlejší věta předmětová (*Chci, aby zemřel; Chceš, aby zemřel*).

3. Rovněž v konstrukcích deagentních, tj. takových, ve kterých je odsunuto z místa gramatického podmětu substantivum se sémantickým příznakem aktivity (viz 1.3), a ve kterých je proto děj pojat jako generalizovaný, platí uvedené sémantické pole i princip využívání prostředků jeho vyjádření, formulovaný v 2.4. Rozdíl je tu jen ten, že v rámci těchto konstrukcí nelze přirozeně vyjádřit významový odstín zámeru.

3.1 Základním prostředkem pro vyjádření obou významů (nutnosti a možnosti) jsou v současné češtině modální slovesa. Užívá se jich ovšem v reflexivním tvaru, neboť tato forma slouží jako typický prostředek k vyjádření dějů deagentně pojatých:¹² *O tom se musí diskutovat* (kladná nutnost); *O tom se nesmí diskutovat* (negativní a příznaková nutnost); *O tom se nemůže diskutovat* (negativní bezpříznaková nutnost); *O tom se má diskutovat* (kladná povinnost); *O tom se nemá diskutovat* (negativní povinnost); *O tom se může diskutovat* (kladná možnost); *O tom se nemusí diskutovat* (negativní možnost); *O tom se smí diskutovat* (kladné dovolení); *O tom se nemusí diskutovat* (negativní dovolení). K těmto modálním slovesům se druží v rámci deagentních konstrukcí modální sloveso *dá se* (nemá infinitiv ani jiné osobní tvary) s významem možnosti: *Dá se o tom diskutovat; Ta věc se dala napravit včas* aj.

3.2 Reflexivním tvarům modálních sloves konkurují jednočlenné konstrukce infinitivní s modálním predikativem: *O tom je nutno (záhodno, radno, dlužno, třeba) diskutovat* (kladná nutnost); *O tom je nemožno (není možno, nelze) diskutovat* (negativní bezpříznaková nutnost); *O tom není dovoleno diskutovat* (negativní příznaková nutnost); **O tom je povinno diskutovat* (kladná povinnost); **O tom není povinno diskutovat* (negativní povinnost); *O tom je možno (lze) diskutovat* (kladná možnost); *O tom netřeba (není nutno, záhodno, radno, dlužno) diskutovat* (negativní možnost); *O tom je dovoleno diskutovat* (kladné dovolení); *O tom netřeba (není nutno, záhodno, radno, dlužno) diskutovat* (negativní dovolení).

Jak patrně z dokladů, čeština novodobá nemá živé, běžné predikativum pro vyjádření odstínu povinnosti v rámci významové kategorie nutnosti.

3.21 Ne všechna predikativa uváděná v citovaných dokladech jsou v češtině stejně stará. Nejstarší jsou *třeba* (*potřeba, potřebí*) ve významu nutnosti a *lze* a *možná* ve významu možnosti. Ostatní predikativa jsou novější, většinou až z doby obrozenské, a novější je i jejich podoba na *-o*, a to i u predikativ starších: *potřebno, možno*. V těchto případech nelze nemyšlet na vliv ruštiny.

3.22 Nedostatek predikativ ve starším jazyce, ale ještě i za obrození, byl

kompensován modálními predikativními slovesy: *sluší, náleží, patří*. Úmyslně užíváme tohoto názvu, neboť morfologicky jde o slovesný tvar, ale syntakticky (funkčně) vlastně o predikativum. O tom svědčí skutečnost, že po přechodných slovesech zůstává *paciens* děje v akuzativu (jako u predikativů *vůbec*), neobsazuje pozici subjektu ve větě, jak je tomu běžné u reflexivních forem modálních sloves s tranzitivním sémantickým infinitivem. Srov.: *Měla by se mu navrhnout odměna* × *Slušelo by (se) mu navrhnout odměnu* || *Bylo by záhodno mu navrhnout odměnu* || *Knih a se má chovat v úctě* × *Knihu sluší chovat v úctě* apod. O blízkosti těchto „sloves“ k predikativům svědčí i to, že mohou mít u sebe subjektivý dativ jako predikativa: *O tom se má mlčet* × *Sluší (se) nám (lidem) o tom mlčet*; *Měli byste to zažít na vlastní kůži* × *Patřilo by vám to zažít na vlastní kůži*.

Na druhé straně tlak reflexivních forem modálních sloves, jimiž se v rámci deagentních konstrukcí běžně voluntativní modalita vyjadřuje, způsobuje, že uvedená predikativní „slovesa“ mechanicky přibírají komponent *se*: *Sluší (se) o tom nemluvit*; *Patří (se) o tom raději nemluvit* aj.

3.3 Kromě uvedených způsobů se v rámci deagentních konstrukcí vyjadřují základní odstíny voluntativní modality (nutnost a možnost) formou opisného pasíva. To je možné v češtině ovšem jenom u sloves předmětových, zejména přechodných: *Závěry XIV. sjezdu musí být rozpracovány do všech důsledků*; *O tom mělo být rozhodnuto už na minulé plenární schůzi* apod. Spojení modálního slovesa s pasívním infinitivem nelze na rozdíl od němčiny¹³ použít v češtině u sloves nepředmětových: **Muselo být spáno i ve stanech*.

3.4 Za obrození se pro vyjadřování voluntativní modality v deagentně pojatých větách užívalo vedle uvedených prostředků lexikálních také konstrukcí kopula + infinitiv. Měly jak význam nutnostní, tak i možnostní: *Shodliť se na to vespolek, jakby se nazejtří o šťastnou jízdu nejlépe starali* (Tyl); *A protože jesti se co nadíti, že se tato sbírka povídek příjemným stane dárkem* (Tyl).

V dnešní češtině zachovaly se tyto konstrukce jako živé jen u sloves smyslového vnímání, a to ve významovém odstínu možnostním. Jde o známý typ *Je vidět Sněžku*; *Už o něm dlouho nebylo slyšet* apod.

3.5 V hovorové češtině nabyla povahy modálního predikativa 3. os. sg. slovesa *jeti* — *jde*: *Jde to zařídít jinak* (= *Dá se to zařídít jinak*). O tom, že v daném případě má „sloveso“ *jde* blíže k predikativu než ke slovesu, svědčí fakt, že po přechodných slovesech i tu *paciens* děje mívá formu akuzativu: *Tu věc jde (šlo) zařídít také jinak*.

4. V bezagentních větách, tj. ve větách nemajících činitele (gramaticky jsou to vždy věty jednočlenné), vyjadřují se významové odstíny voluntativní modality modálními slovesy v nereflexivní podobě. Voluntativně modalitní platnost zachovávají si ovšem tato slovesa v uvedených konstrukcích tehdy, jestliže se jako původce modality výrazně uplatňuje osoba mluvčího. *Zítřa musí už pršet!* (= „já chci, aby zítřa už pršelo“); *Dnes už může pršet* (= „je podle mého mínění možné, aby už pršelo“); *Teď by už mělo pršet* (= „podle mého mínění by teď bylo žádoucí, aby pršelo“). Avšak právě neexistence původce děje v těchto větách způsobuje, že tam, kde účast mluvčího jako původce modality je anulována, vytvářejí se příznivé podmínky k tomu, aby se význam modálních sloves posunul do oblasti jistotní modality

(viz 1.3): *Někde muselo pršet* (= „někde asi pršelo“); *Zítřka má být pěkně* (= „zítra prý bude pěkně“) apod.

5. Rozbor voluntativní modaloty a prostředků jejího vyjadřování v češtině ukazuje, že i v této na první pohled jasné problematice je mnoho otázek dosud nevyřešených a neřešených. Důkladná analýza přihlížející ke všem možným prostředkům vyjadřování jednotlivých sémantických oblastí voluntativní modaloty může být jediným spolehlivým východiskem pro adekvátní komparaci. Z hlediska typologického pak je třeba konstatovat, že čeština je ve vyjadřování voluntativní modaloty bližší němčině a jiným západním jazykům a že se podstatně liší v této oblasti od příbuzných jazyků slovanských, zejména ruštiny.

POZNÁMKY

- ¹ Termín není přesný a úplně výstižný, ale protože je poměrně vžitý, užíváme ho i my,
- ² E. Benešová, *K sémantické klasifikaci modálních sloves*, Otázky slovanské syntaxe III. Brno 1973
- ³ Ne všichni badatelé voluntativní modalitu jako jev roviny modální výstavby výpovědi chápou a uznávají; vidí v ní jen záležitost lexikální, nikoli gramatickou. Avšak to není správné. Nevycházíme-li jen ze situace v současné češtině, kde se modální významy nutnosti, možnosti a záměru opravdu vyjadřují dnes převážně prostředky lexikálními (modálními slovesy nebo predikativy), ale rozšíříme-li svůj pohled v konfrontačním záběru, vidíme, že se např. tytéž významy v ruštině vyjadřují konstrukčně: *Mám (musím) ještě napsat dopis // Mne ještě písmo pisat*. Také v starší češtině (a hojně ještě za obrození) existovaly vedle sebe varianty obě: *Museli jsme ustoupiti // Bylo nám ustoupiti*. Konstrukční vyjádření voluntativní modaloty jako stylistická varianta není pak nemožné ani v češtině dnešní, srov.: *Všem lidem jest umříti aj*.
- ⁴ O podstatě modaloty výpovědi a jejich aspektech viz J. Bauer—M. Grepl, *Skladba spisovné češtiny*, Praha 1971; M. Grepl—Zd. Masařík, *Zum Ausdruck der voluntativen Modalität im Tschechischen und Deutschen*, Bulletin IPT Univerzity 17. novembra, 1971, str. 17—33 a M. Grepl, *K podstatě modaloty*, Otázky slovanské syntaxe III, Brno 1973
- ⁵ Je škoda, že ani některé německé práce zabývající se speciálně sémantickou klasifikací modálních sloves k této jejich funkci nepřihlížejí.
- ⁶ O tom viz M. Grepl, *Slovo ve větě*, Jazykovedný časopis 23, 1972, str. 114—118
- ⁷ Z uvedených důvodů by hlo třeba, aby P. Adamec výrazněji odlišil první sémantickou oblast užití modálních výrazů od oblasti druhé a třetí; viz *K vyjadřování modálních významů možnosti a nutnosti v současné ruštině*, Filologické studie II, Sborník pedagogické fakulty Univerzity Karlovy, Praha 1970, str. 87—89
- ⁸ I v tomto smyslu bylo by třeba modifikovat citované autorčino pojetí sémantické charakteristiky modálních sloves.
- ⁹ Viz J. Porák, *Vývoj infinitivních vět v češtině*, Praha 1967, str. 15—55
- ¹⁰ Viz op. cit., str. 44—46
- ¹¹ Viz M. Grepl, *Vliv slovanských jazyků na ustalování syntaktické struktury novodobé češtiny*, Čal. přednášky pro VI. mezinárodní sjezd slavistů, Praha 1968, str. 132
- ¹² O deagentních konstrukcích a prostředcích jejich vyjadřování viz J. Bauer—M. Grepl, *Skladba spisovné češtiny*, Praha 1971, str. 59—66
- ¹³ Viz M. Grepl a Zd. Masařík, *Zum Ausdruck der voluntativen Modalität im Tschechischen und Deutschen*, Bulletin IPT Univerzity 17. novembra, 1971, str. 17—33.

ВЫРАЖЕНИЕ Т. НАЗ. ВОЛЮНТАТИВНОЙ МОДАЛЬНОСТИ В СОВРЕМЕННОМ ЧЕШСКОМ ЯЗЫКЕ

Автор подвергает подробному анализу разные способы выражения т. наз. волюн- тивной модальности в современном чешском языке, а именно как в агентивных (дву-

составных) конструкциях, так и в деагентивных и безагентных (односоставных) конструкциях. В области данной проблематики встречается ряд не изученных и не решенных до сих пор вопросов. Единственным исходным пунктом для адекватного сопоставления отдельных областей волюнтаривной модальности может быть, по мнению автора, основательный анализ, принимающий во внимание все возможные средства выражения отдельных модальных значений. С типологической точки зрения можно установить, что чешский в области выражения волюнтаривной модальности существенно отличается от родственных славянских языков.